

magazine

KIES **KLEUR**
IN GROEN

Sociale veiligheid op school

Interview:

We kunnen er niets aan doen dat we in hokjes denken

Rolmodellen:

Dankzij de crisis een carrière in het groen

inhoud

-
- 3 Pesten verdwijnt nooit
Van de eindredactie
-
- 4 Door de bril van
Leerlingen Joge Bramer en Krijn Kroes
-
- 6 Kies Kleur in Groen in actie
Activiteiten tot augustus 2015
-
- 10 Rysindell Lopez groeit in groen
Rolmodel
-
- 12 We kunnen er niets aan doen dat we in hokjes denken
Interview met Martine de Boer van Mind Mix
-
- 15 Cherry Blossom
-
- 16 Sociale veiligheid op scholen
Hoe gedragen leerlingen zich naar anderen
-
- 21 Transgender
Column Kaka-iigee
-
- 22 Het beste van alles
Leergang diversiteit en inclusie Stoas|Vilentum van start
-
- 23 De Bazar
Tips voor lesmaterialen, tentoonstellingen en gastlessen op het gebied van sociale veiligheid en pesten
-
- 24 De praktijk van diversiteit
Van Helvoirt Groenprojecten
-
- 26 Sociale veiligheid ontstaat niet vanzelf
Praktijkvoorbeeld van Helicon Opleidingen
-
- 28 Mustafa Özkan is thuis in zuivel
Rolmodel
-
- 30 In memoriam: Rudy Richardson

Pesten verdwijnt nooit

Pesten en uitsluiting, het is van alle tijden. En toch lijkt het onderwerp actueler dan ooit. Het lijkt wel of iedereen er mee bezig is, de televisieprogramma's vliegen je om de oren. Voor Kies Kleur in Groen is het altijd een belangrijk thema geweest. We vonden het daarom hoog tijd voor een themanummer van het Magazine over sociale veiligheid op school.



Wordt er meer gepest? Of horen we er meer over? Ik denk dat de komst van internet zeker van invloed is. Social media, het woord zegt het al, gaan over sociale interactie. Over groepsprocessen, vrienden en 'er wel of niet bij horen'. Speelden die zich vroeger af op het schoolplein, nu zijn ze openbaar. Met de komst van social media delen we ons lief en leed online. Ook negatieve sociale interactie, zoals cyberpesten, is met de komst van deze media gemakkelijker én publieker geworden. De afzenders wanen zich onzichtbaar en anoniem, maar hun gemene boodschap staat voor eeuwig op het web.

Daarbij worden we steeds vaker getuige van het leed van de slachtoffers. Zij delen hun verdriet en angsten via Facebook en Twitter. Hierdoor worden we directer en meer dan vroeger geconfronteerd met de (soms tragische) effecten van pestgedrag.

Online of op het schoolplein, uitsluiting bestaat en zal nooit verdwijnen. Het zit namelijk geprogrammeerd in onze hersenen. Dat lezen we in een interview met Martine van MindMix (vanaf pagina 12). Ergens wel een fijn idee: we kunnen er niks aan doen. Maar dat is iets te kort door de bocht: onze gedachten kunnen we niet sturen, maar we hebben wel een keuze als het gaat om ons (pest)gedrag. En hoe we hiermee omgaan op school. Voor dit nummer van het KKiG Magazine namen we hiervoor een kijkje in de keuken bij het Willem 1 College en AOC Oost. Welke aanpak kiezen zij? Je leest het vanaf pagina 16.



Dit nummer van het Kies Kleur in Groen Magazine staat bol met tips en kennis over (het voorkomen van) sociale uitsluiting en pesten op school en met ervaringen van docenten en leerlingen. Volgens mij een nummer om te bewaren.

Mirjam Kuggeleijn,
eindredacteur van het Kies Kleur in Groen Magazine

door de bril van

Iedereen kijkt met andere ogen naar Kies Kleur in Groen. Soms geeft het opzetten van een andere bril ineens een hele andere, ruime blik.

Joge Bramer

Leerling Loonwerk bij AOC Oost,
locatie Almelo

Op mijn vijftiende reed ik voor het eerst op de tractor van mijn vader. Best leuk, maar in mijn vmbo-periode koos ik aanvankelijk voor de kinderopvang. Ik vind kinderen leuk, maar na tien minuten huilen en zeuren, raakt m'n geduld op. Ik kreeg daarom steeds meer twijfels. Toen er op het melkveebedrijf van mijn ouders een tractor kwam met een meisje achter het stuur, raakte ik enthousiast voor dit beroep.

TEKST: GERRIT STRIJBIS
FOTOGRAFIE: MARION KLERKEN

“Op school voel ik mij op m'n gemak. Met mijn klasgenoten klets ik over tractoren, landbouwmachines en het uitgaansleven. Ik hoor er gewoon bij. Ze maken nooit vervelende opmerkingen over mijn beroepskeuze. Ook krijg ik nooit schunnige opmerkingen naar m'n hoofd. Ze behandelen me gewoon als hun gelijke.

‘Een meisje tussen de mannen zorgt voor een andere sfeer’

Dat komt waarschijnlijk door mijn karakter. Ik kom voor mezelf op, maar doe dat op de achtergrond en zonder lawaai. Op mijn stagebedrijf gaat het net zo.

Mijn begeleider en collega's vinden mijn beroepskeuze geweldig. Mijn collega's vertelden me dat de sfeer verandert door mijn aanwezigheid. Het gaat allemaal wat minder grof. Op andere punten is het wel eens lastig. Bij het onderhoud aan de machines komt het soms op lichamelijke kracht aan. Dan ben je als meisje toch in het nadeel. Het liefst los ik zelf mijn problemen op, maar iedereen is bereid me te helpen. Ook vind ik het wel eens jammer dat er geen meisjes werken. Daar praat je toch anders mee dan met jongens.

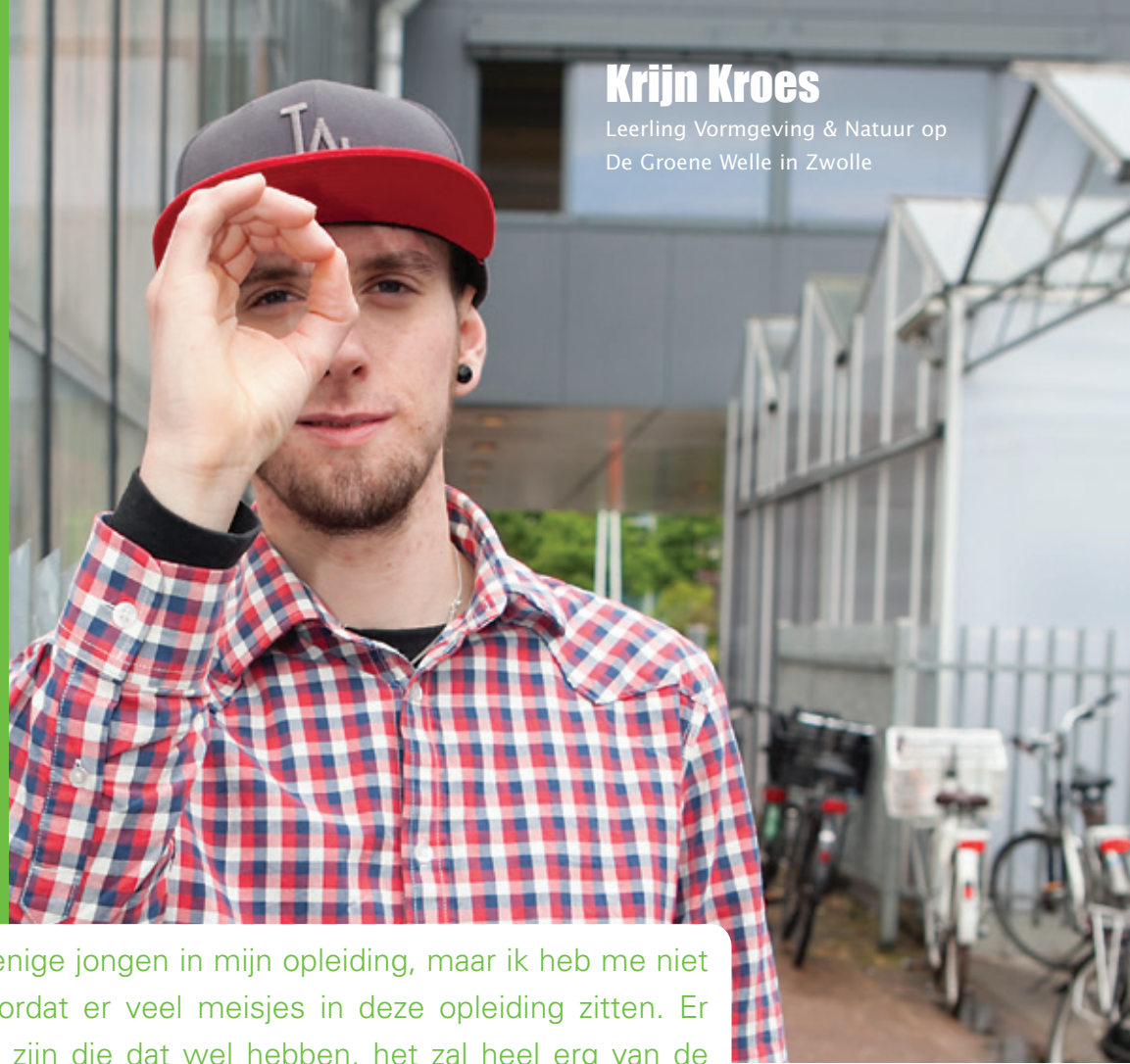
Zij praten met elkaar over meisjes, ik zou ook wel eens met een vrouwelijke collega over jongens willen praten.

De klanten van mijn stagebedrijf vinden het leuk dat er een meisje achter het stuur zit. Zo keek een klant z'n ogen uit toen ik op de spiegels met een aanhanger achteruit manoeuvreerde. Ook mijn stagebegeleider is enthousiast. Hij vertrouwt mij steeds meer toe. Kortgeleden mocht ik met een spuitinstallatie naar een klant. Spannend, want die is veel breder dan mijn tractor. Opletten, concentreren en rustig blijven. Dat loont, hij heeft me al een baan aangeboden na mijn examen volgend jaar.”

Krijn Kroes

Leerling Vormgeving & Natuur op
De Groene Welle in Zwolle

In 'Door de bril van' kijken we door de ogen van één van onze lezers naar het project.



Ik ben ongeveer de enige jongen in mijn opleiding, maar ik heb me niet laten afschrikken doordat er veel meisjes in deze opleiding zitten. Er zullen wel leerlingen zijn die dat wel hebben, het zal heel erg van de persoon afhangen. Ik vond het altijd supergezellig in de klas.

“De sfeer is vast wel anders als in een hoveniersklas met allemaal jongens. Er is bij de meisjes misschien meer een roddelcultuurtje, maar daar kun je je ook voor afsluiten. Mijn hobby's zijn graffiti en ik doe nu een stage in een skatewinkel: dat is een hele andere wereld. Maar ik ben sociaal ingesteld en ik vind het hartstikke gezellig met de klasgenoten. Laatst zijn we naar de Tefaf geweest (een kunstbeurs in Maastricht) en toen was ik ook met alleen meisjes.

Tuurlijk krijg ik wel eens opmerkingen als 'ben je homo of zo', daar kun je op rekenen. Ook al is het maar een grapje. Maar daar kun je op verschillende manieren op reageren. Een jongen die een klas

lager zit hier op school, die overigens net als ik een vriendin heeft, hapte en ging erop in. Dan wordt het alleen maar leuker voor de mensen die zoiets zeggen. Dat is misschien niet handig. Je moet er een beetje mee kunnen omgaan.

Trouwens, hier op school is homo zijn geen probleem. Er is wel acceptatie. Ik weet wel van iemand in een andere klas waarvan ik hoorde dat hij homo is. Misschien dat het dan bij Bloem gemakkelijker en veiliger is dan in een hoveniersklas. Het zou kunnen dat homoseksuele jongens zich veiliger voelen met meisjes. Dan zit je misschien meer op één golfhengte, ik weet het niet.

Om succes te kunnen hebben met leren moet je je prettig voelen op school. En dat heeft te maken met het gebouw, met

'Als jongen tussen de meisjes heb ik het super gezellig.'

de docenten en vooral ook met je klasgenootjes. Als mensen je scheef aankijken, heb je zelf geen fijne tijd." ■

Kies Kleur in Groen in actie

Kies Kleur in Groen is nog volop actief tot augustus 2015. Wat doen we allemaal en wat staat er op stapel de komende tijd?

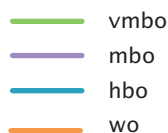
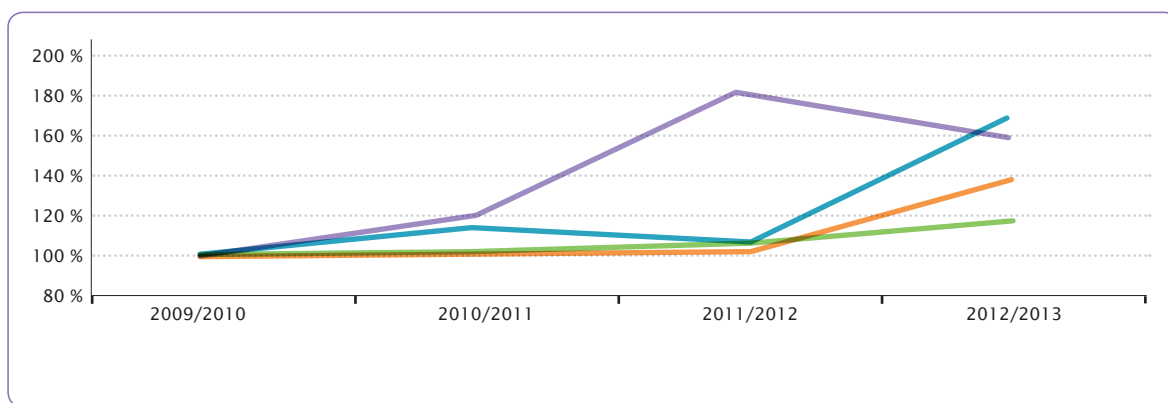
TEKST: ESTHER WOUTERS EN JUDICA WONDERGEM | FOTOGRAFIE: ESTHER WOUTERS

Pilots doorstroom niet-westerse allochtone leerlingen

De absolute instroom van niet-westerse allochtonen in het groene onderwijs is sinds het schooljaar 2009-2010 in alle onderwijssectoren (flijk) gestegen. De instroom van niet-westerse allochtonen in het vmbo nam toe

met bijna 20 procent. In de andere onderwijssectoren is de instroom met respectievelijk 50 (mbo), 67 (hbo) en 40 procent (wo) gegroeid.

Ontwikkeling absolute instroom niet-westerse allochtonen in periode 2009/2010 - 2013/2014 naar onderwijssector (2009/2010=100)¹



¹ Bron DUO, Wageningen University

Deze grotere instroom brengt nieuwe uitdagingen voor het groene onderwijs met zich mee. Tot nu toe is onbekend hoe het de 'nieuwe' leerlingen vergaat. Hoe bevalt het hen op school? Stromen zij voldoende door? Is het voortijdig schoolverlaten onder deze groep hetzelfde, kleiner of groter of gelijk aan die van andere leerlingen? Op uitnodiging van KKIG gaan acht locaties in het groene onderwijs antwoorden zoeken op deze vragen, met hulp van IVA Onderwijs. Op basis van de resultaten van deze scans, ontwikkelen de locaties een plan van aanpak voor schooljaar 2014/2015. FORUM ondersteunt locaties desgewenst bij het maken van de plannen van aanpak. Voor uitvoering van het plan van aanpak ontvangen de locaties ieder € 20.000,-. Dit geld is nadrukkelijk bedoeld voor professionalisering op de werkvloer.

Pilots rondom diversiteit in de topsectoren Agri & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen

Vorig jaar zijn vier pilotprojecten in regio's gestart waarbij bedrijfsleven en onderwijs samenwerken rondom diversiteit.

Dit zijn de vier pilots en de doelstellingen:

Nordwin College:

in samenwerking met het regionale bedrijfsleven wordt een schakeltraject opgezet om werkzoekende jongeren (met of zonder allochtone achtergrond) te interesseren voor een opleiding in de groene sector. Met het voorschakeltraject wordt de afstand verkleind om weer naar school te gaan en wordt ervaring opgedaan met de groene sector. Tijdens het traject gaan de leerlingen twee dagen per week naar school en lopen ze twee dagen stage op een leerbedrijf. De ondersteuning van Nordwin richt zich op algemene vorming, vakkennis, het werken aan persoonlijke succesfactoren en werknemersvaardigheden.

Lentiz LIFE College:

op het cultureel diverse LIFE College worden leerlingen geselecteerd, die mogelijk geïnteresseerd zijn in de voedingsindustrie. Zij worden in contact gebracht met de bedrijven Meneba en Verstegen. De leerlingen solliciteren naar een baan en als ze worden geselecteerd, volgen de leerlingen een BBL-opleidingstraject

terwijl zij in dienst zijn van de bedrijven. Vervolgens werken de betrokken bedrijven en onderwijsinstelling samen bij het toeleiden van de leerlingen naar een diploma. Het doel is meer (allochtone) jongeren die kiezen voor de voeding, zodat kan worden voldaan aan de vraag van het (regionale) bedrijfsleven.

Wellantcollege:

de eerste verbinding tussen culturen vindt vaak plaats op het gebied van eten. De afgelopen jaren is streetfood erg in opkomst. Leerlingen van de Food Academy gaan in gesprek met streetfoodverkopers en adviseren hen over kwaliteit van producten. Tegelijkertijd leren zij de leerlingen over de enorme kans binnen de streetfoodsector. Er wordt een kenniswerkplaats gerealiseerd. Door streetfoodverkopers te betrekken bij de opleiding, bereikt men een grote achterban. De kansen in de voedingssector worden goed zichtbaar.

Citaverde College:

de infrastructuur die overgebleven is na de Floriade van 2012 wordt gebruikt als leeromgeving. Dit gebeurt samen met bedrijven uit de glastuinbouwsector en groenvoorziening. Hier worden Wajongers ondersteund die een tussenstation nodig hebben om de stap naar regulier werk te maken. Zo wordt er bijvoorbeeld gewerkt aan de werknemersvaardigheden en worden ook de bedrijven ondersteund in het begeleiden van Wajongers.

Op de landelijke slotmanifestatie van Kies Kleur in Groen presenteren deze AOC's (de resultaten van) hun pilotproject.

Ondersteuningspakket/inspiratiebijeenkomst 'uitsluiting en discriminatie'

Het is van alle tijden: discriminatie, vooroordelen en uitsluiting. De laatste tijd zijn er bij KKIG signalen binnengekomen dat locaties het lastig vinden om hier mee om te gaan. Er spelen de volgende vragen:

- > Wanneer is een grapje over iemands huidskleur of seksuele voorkeur onder docenten niet meer leuk?
- > Is het erg als leerlingen 'homo' als scheldwoord gebruiken?
- > Wanneer een docent ervoor uitkomt dat hij op de PVV stemt en andere docenten wijzen dat af, is dat dan ook discriminatie? >>

- > Als een docent geen rekening houdt met de grenzen van religieuze leerlingen bij bijvoorbeeld het bekijken van films, heeft de leerling dan een punt als deze klaagt over discriminatie?
- > Wanneer heb je het over vrijheid van meningsuiting en wanneer is een uitspraak grensoverschrijdend?

KKiG organiseert regionale inspiratiesessies over 'discriminatie, uitsluiting en vooroordelen', waarin docenten, teamleiders, locatiedirecteuren en beleidsmedewerkers handvatten aangereikt krijgen om met ongewenst gedrag om te gaan. Er wordt een ondersteuningspakket rond het thema ontwikkeld door KKiG, dat volgend schooljaar onderdeel zal worden van het maatwerkeraanbod voor locaties.

Landelijke slotmanifestatie KKiG eind 2014

Behaalde successen vieren en voor de toekomst borgen. Dat is het thema voor de landelijke manifestatie Kies Kleur in Groen, die komend schooljaar wordt georganiseerd.

In een feestelijke sfeer kijken we terug naar alle activiteiten en we houden een echte slot Super Award verkiezing (zie verderop in dit artikel). Locaties die eerder in beeld zijn gebracht door IVA-monitor, verlevendigen dit beeld met presentaties.

De manifestatie is bedoeld voor iedereen die in de praktijk actief is in Kies Kleur in Groen, van docenten tot bestuurders. Naast vieren van de resultaten, kijken we ook samen naar de toekomst. Hoe gaan we verder met diversiteit, na augustus 2015? U kunt al meepraten door de grote KKiG enquête, die wordt gehouden op de Groenonderwijs Manifestatie van 12 november. De opbrengsten van de enquête worden op de KKiG manifestatie gepresenteerd en met de zaal bediscussieerd. Uw inbreng is daarbij nodig.

Houdt de website www.kieskleuringroen.nl in de gaten voor de exacte datum van de manifestatie.



De KKiG SuperAwards

Op de slotmanifestatie van Kies Kleur in Groen kiezen we de allerbeste best practice. Deze KKiG SuperAward wordt gekozen uit de winnaars van vorige jaren. Er is een publieksprijs en een juryprijs. De publiekskeuze wordt via likes bepaald. De juryprijs gaat naar de meest innovatieve en invloedrijke best practice. U kunt de filmpjes van alle winnaars bekijken op de website van Kies Kleur in Groen. Stemmen kan na de zomer via onze Facebookpagina.

De beste groene instelling-Award belooft het communitylid en de instelling die gedurende de looptijd van KKiG het meest actief is geweest. Het gaat hier niet alleen om de hoeveelheid van activiteiten, maar ook om de borging ervan. De jury maakt een keuze uit 3 genomineerde communityleden en bijbehorende instellingen.

'Op de slotmanifestatie van Kies Kleur in Groen kiezen we de allerbeste best practice'

Multifestival

Vorig jaar stond Kies Kleur in Groen voor het eerst op het Multifestijn, dat dit jaar doorgaat onder de naam Multifestival. De eerste ervaring was goed, in enkele dagen trokken 60.000 bezoekers, vooral gezinnen met kinderen, langs de KKIG-stand om te bloemschikken en informatie te ontvangen over het groene onderwijs. Dit jaar zijn er vier groene onderwijsinstellingen die samen met KKIG een stand gaan bemensen op het Multifestival. Het wordt georganiseerd op 6, 7, 8 en 9 juni in Ahoy in Rotterdam. De doelgroep van het Multifestival is de Turkse gemeenschap in Nederland. Naast informatie over onder andere onderwijs en gezondheidszorg, is er een uitgebreid cultureel programma en worden er producten verkocht. Meer informatie kunt u vinden op www.multifestivaleuropa.nl.

Kies Kleur in de Klas nu ook voor leerlingen

Sinds 2011 wordt aandacht voor diversiteit in lessen op groene onderwijsinstellingen via 'Kies kleur in de Klas' gehonoreerd met een bedrag van € 250,00.

Denk bijvoorbeeld aan: lessen als onderdeel van een schoolbreed-project, het inhuren van externen of een losse les binnen een regulier vak. Kijk voor voorbeeldprojecten op de website www.kieskleurindeklas.nl onder de link 'etalageprojecten'. In 2014 kunnen ook leerlingen hun creativiteit inzetten. Zij kunnen, via de docent, aangeven welk soort project ze in de klas uit willen voeren. Locaties hebben hiervoor speciale flyers en posters (zie afbeelding) ontvangen. Hierop kunnen leerlingen hun ideeën aangeven. Deze ideeën kan de docent gebruiken om een aanvraag te doen.

Maatwerk op locaties loopt door

Schoolbrede bijeenkomsten, inzet van Theater aan Z of Mindmix, trajecten om scholen te ondersteunen bij grensoverschrijdend gedrag van leerlingen, socratische gesprekken in het kader van sociale veiligheid, ondersteuning bij het werven van nieuwe doelgroepen, ook dit jaar is maatwerkondersteuning op locaties mogelijk. Neemt u contact op met de helpdesk van KKIG op 0630283154 of info@kieskleuringroen.nl. ■



Kies Kleur in de Klas
en krijg € 250,- voor de uitvoering

Met 'Kies Kleur in de Klas' werken docenten en leerlingen samen aan meer culturele diversiteit in de klas. Bijvoorbeeld over verschillen naar sociale achtergrond en herkomst, religie en levensbeschouwing, seksuele-, sociale- en politieke voorkeuren.

KIES KLEUR IN DE KLAS

→ Meedoen is eenvoudig
Aanmelden kan op:
www.kieskleurindeklas.nl

Hulp nodig? Neem dan contact op met
Judica Wondergem: info@kieskleurindeklas.nl
of via 06 - 5208 1469.

De helpdesk KKIG voor maatwerk op uw locatie

De helpdesk Kies Kleur in Groen is er voor alle vragen van groene onderwijsinstellingen over diversiteit in groen en het programma Kies Kleur in Groen. Voor zowel inhoudelijke vragen als organisatorische verzoeken: contactpersoon Helpdesk Kies Kleur in Groen, Esther Wouters, programmamanager Kies Kleur in Groen, info@kieskleuringroen.nl, 06-30283154.



‘Met werken in het groen,
geef je de maatschappij
iets waardevols’

Technische én groene deskundigheid ontwikkelen

“Ik werk nu bijna een jaar bij Van Helvoirt Groenprojecten. De hovenierswereld is iets heel anders dan de elektrotechniek waarvoor ik ben opgeleid, maar de overstap is me prima bevallen. Nadat ik mijn baan als elektromonteur ben kwijtgeraakt - door de crisis - heb ik van alles aangepakt. Van werken in een hotel, tot verkopen van zonnepanelen. Bij techniek ligt mijn passie, maar je kunt veel zaken zien als techniek.

Raysindell Lopez werkt bij Van Helvoirt Groenprojecten in Berkel-Enschot, zie ook het artikel 'De praktijk van Diversiteit' op pagina 24.

Raysindell Lopez groeit in groen

Tekst: Toon van der Ven | Fotografie: Marion Klerken

Neem schoffelen. Schoffelen ziet er makkelijk uit, maar ik heb gemerkt dat je zorgvuldig moet werken. Het onkruid goed raken, de sierplanten niet: zo'n vaardigheid is ook een techniek! Snoeien is ook zo iets: bij mijn ouders heb ik wel eens een rododendron totaal verkeerd gesnoeid en die heeft het niet overleefd. Nu weet ik hoe het wel moet, dan kun je een plant juist helpen om mooi te groeien en te bloeien.

Vakmanschap

In mijn werk heb ik enorm veel afwisseling: vaak buiten, soms binnen, ontwerp, aanleg en onderhoud. Alles moet bewust en zorgvuldig gebeuren, zelfs zo iets eenvoudigs als gras maaien. Hovenierswerk vraagt echt vakmanschap. En overall kun je in doorontwikkelen. Eerst was ik bijvoorbeeld 'n beetje bang voor de (elektrische) heggenschaar. Maar op een gegeven moment moest ik ermee werken. Mijn voorman bleef in de buurt en gaf me het vertrouwen dat ik het kon. Nu vind ik het leuk.

'Werken in het groen is ook heel technisch'

Zo werken ze hier bij Van Helvoirt, mijn werkgever. Je krijgt de verantwoordelijkheid die je aankunt. Daarbij hoort ook een goede groene opleiding. Ik studeer nu mbo 2 bij het Prinsentuin College in Breda, logisch dat daarna niveau 3 volgt, dan kan ik nog veel zelfstandi-

ger werken. Daardoor hou ik ook veel plezier in mijn werk. Ik ben altijd op tijd (meestal half zeven 's morgens!), omdat ik mijn werk graag doe. We werken van Zeeland tot Limburg. Laatst hebben we bij Weert een prachtig ecoduct aangelegd.

Onzichtbaar

Dat er zo weinig mensen met een kleurtje in de groene wereld werken is echt jammer. Dat begint eigenlijk al op de basisschool: als je van huis uit niet uit deze wereld komt, word je er ook niet op gewezen. Het is nogal onzichtbaar. We hebben kennisgemaakt met enkele bedrijven, vooral techniek. Waarom niet met groen? Hier kun je kinderen ook enthousiast maken door ze te laten zien dat het heel afwisselend is, met veel techniek: ze willen heus zo'n mooie tractor wel 's proberen.

Met werken in het groen, geef je de maatschappij iets waardevols. Natuur in dit land moet onderhouden worden. Ons werk is ook lekker rustig, niet lawaaierig, bedoel ik, zoals in veel andere beroepen. Da's toch heerlijk?

Ik heb hier mooi werk, met kansen om door te groeien. Als ik nog 's iets anders ga doen, wil ik misschien wel als zelfstandig ondernemer terug naar Curaçao. Na de dood van mijn vader is mijn moeder daar weer gaan wonen en daar is ook veel te doen in de groene sector. Het zou mooi zijn als ik mijn technische en mijn groene deskundigheid dan daar in kan zetten. Maar ik zal altijd met plezier aan deze tijd bij Van Helvoirt terug blijven denken. ■

We kunnen er niets aan doen dat we in hokjes denken

Martine de Boer (31) is eigenaar en bedenker van Mind Mix, het bewustwordingsbureau dat zij in 2004 oprichtte. Martine is een creatieve doener, inspirator en motivator, en voert haar werk als sociaal psychologe met een grote dosis overtuigingskracht uit.

TEKST: WENDY DE LA RAMBELJE | FOTOGRAFIE: MARION KLERKEN (PORTRET MARTINE) EN RAOUL VAN MEEL (FOTO'S WORKSHOP)

Mind Mix bestaat naast Martine uit twee andere sociaal-psychologen, gespecialiseerd in behavioural change, en een groep theaterspelers. Gender, en met name de indeling in stereotypen, vooroordelen, discriminatie, buitensluiting en verschillende sociale groepsprocessen hebben altijd haar interesse gehad. Gender kan helemaal los staan van het geslacht dat

je daadwerkelijk hebt. Het is een sociaal iets dat mensen zelf creëren. Eigenlijk zit het in iemands hoofd. Gender: wat houdt dat in? Martine vertelt: "Je hebt een geslacht, dat is hoe je lichaam er uit ziet. Welke geslachtsorganen heb je en welke chromosomen en hormonen. We denken allemaal dat als je wordt geboren, je volledig man of vrouw bent. Maar

niets is minder waar. Er zijn uitzonderingen, waarbij het niet zo duidelijk is. Om een voorbeeld te noemen: je kunt dus uiterlijk een man lijken, maar ook een baarmoeder hebben. Dat zijn mensen met een intersekse conditie, waarbij er sprake is van een dubbel geslacht. Het lichaam vertoont dan zowel mannelijke als vrouwelijke kenmerken."

'Je kunt niks veranderen aan je denken, wel aan je gedrag'

Naast geslacht (hoe zie je er lichamelijk uit) is er gender: dit gaat over hoe je je gedraagt, de mannelijke-, of vrouwelijke



rolpatronen. Wat mannelijk of vrouwelijk gedrag is, is grotendeels cultureel bepaald. Gender kan los staan van het lichamelijk man of vrouw zijn (geslacht). Naast geslacht en gender bestaat genderidentiteit. Het innerlijke gevoel van man, vrouw, beide of geen van beide te zijn. Wanneer je genderidentiteit niet hetzelfde is als je geslacht, of wanneer je je man én vrouw voelt, of juist geen van beide, dan heet dat genderdysforie.

Martine: “En dan is er ook nog geaardheid. Dat heeft te maken met tot wie jij je aangetrokken voelt. Voel jij je aangetrokken tot het ander geslacht of ben je lesbisch, homo-, of biseksueel? Gender wordt vaak verward met geaardheid. Er zijn er ook mensen die asexueel zijn en die zich helemaal niet aangetrokken voelen tot een ander. Of panseksueel, mensen die zich aangetrokken voelen tot personen van alle genderidentiteiten en biologische geslachten. Panseksuelen negeren de tweedeling man/vrouw, en voelen zich ook aangetrokken tot interseksuelen en mensen die buiten de binaire opdeling vallen.”

Dit klinkt al behoorlijk verwarrend. “Ja dat is het ook”, beaamt Martine. “En om het voor jezelf begrijpelijk en duidelijk te houden, deel je mensen in in categorieën. Dit indelen wordt sociale categorisatie genoemd. Het is een automatisch proces, dat begint in onze hersenen. Dit

gaat vanzelf en vaak onbewust. Als we iemand zien, dan delen we deze persoon meteen in een categorie. Allereerst op geslacht, vervolgens op leeftijd en dan op huidskleur. De sociale categorisering wordt meteen verstoord als iemand niet voldoet aan de verwachtingen. Over dit (automatische) proces hebben we geen controle. Maar waar we wel controle over hebben is ons gedrag, over hoe je iemand benadert.

Ongeschreven regels

De workshops die door Mind Mix worden verzorgd, hebben als doelgroep jongeren en mensen die met jongeren werken. Aandachtspunt is bewustwording. Hoe maak je jongeren ervan bewust, dat hun denken en ook hun gedrag onbewust wordt aangestuurd door onze hersenen?

Hoe denken wij als mens en wat denken we als we anderen zien? Waarom is het ‘niet acceptabel’ als mensen ‘anders zijn’ of wordt er, vaak ongegeneerd, gekeken naar iemand die anders is, of zich anders gedraagt? Ik vraag Martine hoe dit komt en hoe zij hierop inspeelt tijdens het geven van haar workshop.

“Om een voorbeeld te noemen: homo-jongeren worden vaak gepest. En dat heeft soms minder te maken met het feit dat ze homoseksueel zijn, maar meer met het feit dat ze zich niet aan de genderrollen houden die bij hun geslacht

horen. Iemand wordt gepest omdat hij of zij zich niet houdt aan de ongeschreven regels. Als jongen, groet je je maten op een stoere manier; je geeft elkaar een ‘brasa’ (omhelzing), je houdt van bier en vrouwen en je gedraagt je vanzelfsprekend stoer. Maar wat nou als dit niet zo vanzelfsprekend is voor jou? Dan hou jij je niet aan de ongeschreven regels, het ‘standaard’ rollenpatroon. Dat vinden anderen verwarrend en daarom ‘straffen’ ze die persoon met uitsluiting. Zodat hun eigen beeld weer kloppend is.”

Bewustwording

De bewustwording tijdens de workshops van Mind Mix gaat door middel van het gebruik van veel voorbeelden en door beeldmateriaal te laten zien. Martine: “Als je weet hoe het werkt, kun je er beter en bewuster mee om gaan.”

En dat werkt. Martine: “Na het geven van onze workshop kreeg ik van een transvrouw mooie feedback. Ze vond het erg fijn te weten hoe het proces van sociale categorisatie werkt in onze hersenen. Dagelijks komt zij mensen tegen die haar raar aankijken. Ze bekijken haar afkeurend of verward. Zo ook de ochtend van de workshop. Een man achter de kassa bij het tankstation raakte zo in de war van haar, dat hij teveel wisselgeld teruggaf. Dat vatte ze eerst persoonlijk op, maar na de workshop beseft zij dat de hersenen van de man vastliepen. >>

'De media houden stereotiepe beelden in stand'

Het was een opluchting om te ontdekken dat mensen niet per se afkeurend naar haar (als persoon) kijken, maar last hebben van een brein dat even vastloopt op de indeling man/vrouw."

Stereotypes in de media

Martine geeft aan dat veel negatieve associaties die we hebben, ontstaan door berichtgeving via krant, televisie en internet. "De media hebben een belangrijke rol in de beeldvorming. Een negatief verhaal versterkt onbewust het negatieve gevoel van mensen. Vaak hebben we het zelf niet ervaren, maar hebben we het 'van horen zeggen'.

In de media wordt er al meer rekening gehouden in de berichtgeving over bepaalde groeperingen, maar er worden nog steeds veel blunders gemaakt. Een voorbeeld van een grote blunder zijn de

beelden van de Gay Pride die voor veel andere berichten over homoseksuelen worden gebruikt. Als het maar ergens iets met homo's te maken heeft, staat er een foto van de Gay Pride met schaars geklede mannen bij. Terwijl op de Gay Pride, het merendeel van de mensen juist niet schaars gekleed is. Dit nieuwsbericht bijvoorbeeld, over het Haags homostel dat weggepest is: de foto is totaal niet van toepassing voor de tekst van het artikel.

Maar stel nou dat de media niet stereotype zou zijn over bepaalde groeperingen. En als we er nou beter van bewust worden om niet standaard in hokjes te denken? Zou het dan anders werken? Dat is natuurlijk een vraag, waarvan het antwoord al lang duidelijk is. Maar hoe kunnen we heel Nederland hiervan bewust maken?

Martine: "Het is heel belangrijk om dit standaard mee te nemen in het onderwijs. Zelf zou ik graag workshops willen geven op journalistieke opleidingen. Zij laten immers zien wat er leeft in de samenleving en welke associaties er zijn. Zij houden stereotiepe beelden en vooroordelen over bepaalde groeperingen in stand, versterken ze soms. Als we daar eens kritischer naar zouden kijken, hebben we minder vooroordelen.

Je kunt niet tegen mensen zeggen dat je anderen niet in hokjes mag plaatsen. Dat zit nu eenmaal in onze natuur. Door het automatische proces van onze hersenen plaatsen we mensen in een hokje en verwachten we bepaald gedrag. Maar gelukkig kunnen we er na ons ook realiseren dat dit slechts een eerste indruk is. Iedereen is anders. Bekijk de ander als een individu en geef hem of haar een tweede kans." ■



Lezen:

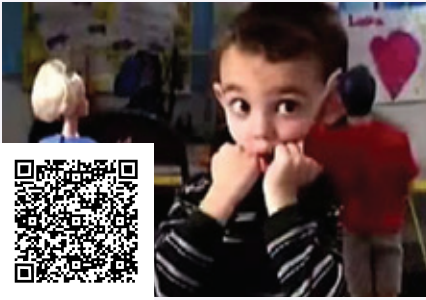
De Maakbare Man (Maxim Februari)
Plafondmeisje (Fran Bambust)
Genderkinderen (Ellen de Visser)
Meisje van Mars (Anna Woltz)

Zelf doen:

- > Oefen met out-of-the-box-denken. Sta eens stil bij rollenpatronen van mannen en vrouwen; door bewust te ervaren hoe vast we kunnen zitten in onze hokjes (man versus vrouw). Wat er gebeurt er als je die 'doorbreekt'?
- > De stereotiepe scheiding tussen meisjes- en jongensspeelgoed is voorbij. Ook in de opvoeding. Geef kinderen niet het idee dat ze iets niet mogen, omdat het voor jongetjes of meisjes is.
- > Toon meer diversiteit door al het lesmateriaal en in de hele school. Een groot deel van de mensen (en daarmee ook jongeren) past niet in de stereotype rolverdeling van man/vrouw. Geef andere voorbeelden dan de jongens te laten voetballen, de vrouw moederen, de man bouwvakken en het meisje laten balletten. Varieer en wees creatief. Ook op gebied van geaardheid, niet iedereen is hetero. Voorbeeld: laat bij wiskunde ook eens twee mannen een huis kopen als de leerlingen moeten uitrekenen hoeveel hypotheek ze maandelijks moeten terugbetalen.
- > Stap af van denken volgens het binaire systeem. Het woord binaire verwijst naar tweedeling. Als je vasthoudt aan het binaire systeem deel je mensen in, in mannen en vrouwen. Dit systeem verplicht ons geboren te worden als man of als vrouw, ontkent de veelheid van geslachten, genders en seksualiteiten. Terwijl de meeste mensen zowel mannelijke als vrouwelijke eigenschappen hebben.

Kijken:

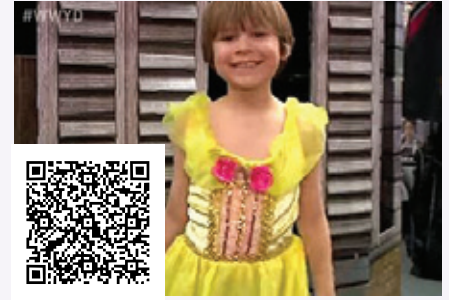
Bekijk de digitale variant van het Kies Kleur in Groen Magazine en klik direct door naar deze filmpjes!



Kinderen weten al op hele jonge leeftijd of ze jongen of meisje zijn en een heel stereotiepe beeld hebben van de genderrollen.



Dit meisje is het er niet mee eens, en al helemaal niet hoe speelgoedverkopers met gender omgaan.



Voorbeeld van hoe 'bang' volwassenen zijn wanneer een kind iets wil dragen wat volgens de genderrollen bij het andere geslacht zou behoren.



Dit filmpje laat zien hoe gek de manier is waarop we met vrouwen omgaan, door het om te draaien.



Valentijn (documentaire uit 2007, terug te vinden op Youtube bij het account 'Genderkinderen')



Hij is een Zij (serie programma's van de KRO uit 2014)

Cherry Blossom

Cherry Blossom is getekend door Abir.

Abir is negentien en zit in de eerste klas van ROC Amsterdam. Ze doet daar de opleiding Brood en banket. Na schooltijd helpt ze in de bakkerij van haar ouders. Later wil ze striptekenaar worden.

Ze tekent Cherry Blossom al vijf jaar. Voor het Kies Kleur in Groen Magazine ontdekt Cherry de werelden van het groene onderwijs. Abir geeft daar met haar tekeningen haar eigen invulling aan.



Sociale veiligheid



op scholen

Hoe gedragen
leerlingen zich naar
anderen

TEKST: TON VAN DEN BORN

“Leerlingen ervaren onze school over het algemeen als veilig”, zegt directeur Ben ter Haar van AOC Oost Twello. Er is op scholen ook veel aandacht voor sociale veiligheid, want de agressie naar personeel lijkt toe te nemen en de acceptatie van homoseksualiteit valt tegen. “We zijn geleidelijk aan strenger geworden”, zegt Cor van Gerven, lid CvB Koning Willem I College. Wat is de stand van zaken en hoe werken scholen binnen en buiten groen onderwijs aan sociale veiligheid?

“Sociale veiligheid”, zegt Henk Langenhuijsen, coördinator cultuur op het Koning Willem I College in Den Bosch. “Ik zie dat als voorwaarde om te kunnen leren en samen plezier te hebben.”

Dat was vroeger ongetwijfeld niet anders, maar veiligheid in het algemeen en veiligheid op scholen staat meer in de belangstelling sinds het eerste Kabinet Balkenende in 2002 het programma Naar een veiliger samenleving lanceerde. De overheid wilde niet alleen de feitelijke criminaliteit verminderen, maar ook de onveiligheidsbeleving. Bijvoorbeeld door meer cameratoezicht en meer politie op straat. Sociale veiligheid wordt beïnvloed door agressief gedrag, vandalisme en openbare dronkenschap, maar op school gaat het vooral over het klimaat, zegt Freek Bucx, onderzoeker bij SCP. “Hoe denken leerlingen over anderen en hoe gedragen ze zich naar anderen?”

De laatste jaren zijn veel programma's ontwikkeld om pesten en discriminatie tegen te gaan, soms heel algemeen of soms gericht op specifieke groepen, zoals etnische minderheden of lhbt-jongeren. “Van veel programma's is nog niet aangetoond dat zij effect hebben.” >>

LHTB(I)

De afkorting lhbt staat voor: lesbisch, homoseksueel, biseksueel en transgender. Soms wordt ook de afkorting lhbti gebruikt, de i staat dan voor personen met een intersekse conditie (personen met mannelijke-, en vrouwelijke geslachtskenmerken).

Er zijn antipestprogramma's zoals Prima of de Kanjertraining. En er zijn ook allerlei projecten en organisaties ontstaan, die soms landelijk en soms regionaal, op scholen willen laten zien wat vooroordeelen met mensen kunnen doen. Ze hebben namen zoals Radar, het Vooroordelen kofferspel, Gelijk=Gelijk en, sinds kort: de Expeditie Vriend & Vijand. Die expeditie bezocht in april het Koning Willem I College in Den Bosch.

Achter het slachtoffer

Marja van Bijsterveldt informeerde 16 mei 2012 als minister van Onderwijs de Tweede Kamer over de stand van de sociale veiligheid in het onderwijs. Ze concludeerde op basis van onderzoeken zoals de monitor sociale veiligheid in het mbo en veiligheidsmonitoren in po en vo, dat het overgrote deel van de leerlingen en het onderwijspersoneel zich veilig voelt op school. In het mbo lag dat op 95 en 97 procent. De oud-minister maakte zich wel zorgen over het toenemende cyberpesten.

Ze wilde de bereidheid op scholen vergroten om aangifte te doen van strafbare feiten. Scholen moesten een protocol hebben zodat signalen vanuit leerlingen op de goede plek komen. "En" zei ze, "het bestuur moet duidelijk maken altijd achter het slachtoffer te staan. Ouders en leerlingen moeten weten welke afspraken er zijn en wanneer er aangifte wordt gedaan."

Een gevolg van haar aanpak om specifiek de veiligheid voor lhbt-jongeren (en personeel) te vergroten was de opname van seksuele diversiteit in 2012 bij de burgerschapscompetenties in het onderwijs. Want de acceptatie van lhbt valt nog tegen volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Bijna eenderde van de

leerlingen beoordeelt het klimaat op middelbare scholen als homo-onvriendelijk. Dat bleek onder meer uit het onderzoek 'Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland 2013'.

Anders-zijn in vele opzichten

Freek Bucx

Freek Bucx heeft met andere onderzoekers in opdracht van OCW gekeken naar veiligheid op gebied van seksuele en genderdiversiteit. SCP doet al langer onderzoek naar de positie van lhbt-jongeren. Zo kwam in 2010 nog het rapport uit van Saskia Keuzenkamp: 'Steeds gewoner, nooit gewoon'.

"Over het algemeen denken Nederlanders positief over lhbt'ers", zegt Bucx. "De acceptatie is vrij hoog, zeker als je dit internationaal vergelijkt. Tegelijkertijd zijn er ook knelpunten, bijvoorbeeld in het onderwijs. Zo is homo een van de meest gebruikte scheldwoorden op scholen. En het blijkt dat groepen leerlingen heel negatief denken over homo's. De vraag is dan: wat kunnen we als overheid doen om dat klimaat te verbeteren?"

In de kerndoelen staat nu dat leerlingen leren over verschillen in cultuur en

levensbeschouwing in Nederland en dat ze ook leren respectvol om te gaan met (seksuele) diversiteit binnen de samenleving. Daar is de overheid een pilot in gestart, "maar", zegt Bucx, "veel scholen, vooral ook confessionele scholen, vinden het nog lastig om daar een weg in te vinden. We hebben gekeken naar ruim 130 scholen, ook een paar groene scholen, hoe dat gaat. Over het algemeen lijken de problemen in het vmbo wat groter te zijn. Niet alleen als het gaat over seksuele diversiteit, maar over anders-zijn in vele opzichten. Het blijkt wel dat als je kinderen aanspreekt op iemand uitschelden voor homo, ze zeggen dat ze het eigenlijk helemaal niet zo bedoelen. Maar tegelijkertijd zegt een derde tot de helft van leerlingen: ik zou er op school niet voor uitkomen dat ik homo ben."

- > **Homoseksuele leerlingen voelen zich onveiligere dan andere leerlingen.**
- > **En een op de tien leerlingen zegt ook dat ze wel eens een homoseksuele of lesbische leerling hebben gepest.**
- > **Slechts 11 procent van de vo-leerlingen het op school durven te vertellen als zijzelf homoseksueel of lesbisch zouden zijn.**

Bron: veiligheidsmonitor van ITS Nijmegen

Bij lhbt zijn overigens de transgenders pas een paar jaar geleden opgenomen. Het zijn twee heel verschillende groepen, zegt Bucx, "maar beide hebben ze te maken met het vooroordeel dat ze zich niet gedragen volgens de genderrollen. Als je het leerlingen vraagt, is dat wat ze lastig vinden." Een rolmodel op school,

'Pubers posten soms iets op internet, zonder de impact in te kunnen schatten'

de leraar en de normen die hij stelt, zijn dan natuurlijk enorm belangrijk, denkt hij. "Dat kan leerlingen herkenning bieden."

Blootfoto's



"Op deze leeftijd (een jaar of veertien) speelt ontluikende seksualiteit en zijn er leerlingen die twijfelen over hun geaardheid", zegt Ben ter Haar, locatiedirecteur AOC Oost Twello. "We proberen het bespreekbaar te maken. Een aantal collega's die homoseksueel zijn (m/v) doet dat op hun manier. Voorkomen van homo als scheldwoord, lukt waarschijnlijk niet helemaal. Maar aan veiligheid kun je wel iets doen, bijvoorbeeld door het uit de taboesfeer te halen. Hoe dan ook, een coming-out blijft spannend."

AOC Oost heeft beleid op het gebied van veiligheid, een wettelijke verplichting. "Je moet als school een plan hebben voor de veiligheid, en dat gaat dan zowel over de fysieke veiligheid (bijvoorbeeld in praktijklokalen, gevaarlijke stoffen of machinegebruik), als de sociale veiligheid (onderlinge tolerantie en de veiligheidsbeleving). Dat gaat van ontruimingsplan tot een pestprotocol. Twintig jaar geleden had je nog geen pestprotocol, dan probeerde je het op te lossen. Maar dit geeft je wel handvaten waarmee je elkaar kunt

aanspreken."

"Ik geloof niet dat er de afgelopen twintig jaar een groei aan incidenten was. De acceptatie is groter geworden, maar er is ook schijnacceptatie: veel dingen blijven nog verborgen. En wat me dan vooral zorgen baart, is wat er aan pesten op internet gebeurt. Op sociale media, waar ze blootfoto's plaatsen of schelden. We hebben daarover ook externe deskundigen om advies gevraagd."

"Je kunt vaak niet inschatten hoe serieus het voor iemand is. Pubers kunnen in hun boosheid iets posten zonder dat ze de impact kunnen inschatten. Even later zijn ze het alweer vergeten, maar zo werkt het internet niet en de slachtoffers zitten er mee. Dat is een heel lastig punt. Hoe pak je dat aan?"



Anti-Marokkanenuitspraak

In het nieuwe schoolgebouw was volgens Ter Haar opzet dat iedereen zich er veilig zou voelen. "Door kleinschaligheid in te bouwen en met heel veel glas te werken. Ook docenten die surveilleren in de pauze, dragen bij aan een gevoel van veiligheid."

Er zijn dan altijd nog wel leerlingen die vinden dat het niet veilig is, erkent hij. "Maar er is waarschijnlijk een categorie voor wie zo'n school altijd onveilig voelt. Er is ook gewinning: als je hier voor het

Vijf tips

- > **Observeer (het liefst iedere dag) het gedrag van jongeren. En ga met hen in gesprek als je je zorgen maakt.**
- > **Laat jongeren merken dat je ze waardeert om wie ze zijn en niet alleen om wat ze presenteren.**
- > **Stop met afleren en ga aanleren. Laat diverse andere manieren van gedrag zien zodat de jongere meerdere keuzes heeft.**
- > **Geef informatie aan jongeren en ouders over plagen, (cyber)pesten en treiteren en over de begeleiding van de school.**
- > **Geef veel positieve feedback (erkenning) en beloon meer dan je straft. Zo ontstaat een veilig werk- en leerklimaat waarin de jongere zelfvertrouwen kan ontwikkelen.**

bron: Zeg nee tegen pesten, Herberd Prinsen

eerst komt, kan zo'n school waar je de weg niet weet, bedreigend zijn. Het kan ook zijn dat we het gewoon niet opmerken. Je weet het nooit helemaal zeker."

Docenten krijgen scholing in observeren, signaleren en reageren, bijvoorbeeld via mentorcursussen, en ook de conciërges die net bezig zijn met een cursus omgaan met moeilijk gedrag. "Want iedereen van die conciërge tot de directeur en de administratie tot de docent is uiteindelijk verantwoordelijk voor het reilen en zeilen op school."

Een andere manier om sociale veiligheid te vergroten, ziet Ter Haar in projecten >>

die begrip en tolerantie naar elkaar vergroten. “Bijvoorbeeld het Afrikaproject, gastdocenten uit andere culturen of een project met Amnesty International. Maar ja, zo iets als een anti-Marokkanenuitspraak van Wilders, kan gevolgen hebben voor het veiligheidsgevoel van leerlingen die zich associëren met die groep. Dat kun je haast niet in protocollen vangen.”

Confrontatiecontainers

Vanzelfsprekend werken niet alleen groene scholen aan veiligheid. Een opvallend verschil is dat terwijl je bij AOC's meestal zo naar binnenloopt, op veel ROC's je een pasje krijgt. De scholen zijn meestal veel groter en massaler, waardoor je niet direct kunt zien: die hoort hier of die hoort hier niet. Bij het Koning Willem I College, een middelgroot ROC in Den Bosch (bijna 12.000 leerlingen en 1.100 personeelsleden op twee locaties), hebben alle leerlingen een pasje dat ze bij de ingang moeten tonen.

Bij de school, die een kernwaarde hanteert zoals 'gaan voor een betere wereld', stonden in april vijf 'confrontatiecontainers' op het schoolplein. De Expeditie Vriend & Vijand van de Stichting Critical Mass die een paar jaar geleden een vergelijkbare expeditie hadden onder de naam: denk jij buiten je Inbox? “We wilden nu mobiel”, zegt Elianne Weijers, projectmedewerker van Critical Mass. “We komen vooral in voortgezet onderwijs, maar nu voor het eerst ook op een mbo.”



In de containers worden leerlingen op een interactieve manier uitgedaagd rondom thema's als vooroordelen, pesten, groepsdruk en uitsluiting. Ze ervaren zelf hoe het voelt om buitengesloten te

worden en kunnen experimenteren met manieren om pest- en conflictsituaties op school op te lossen. “Het is wel een groot verschil of je dan met de kappers te maken hebt, of met de beveiligers.”

Ontwikkelen als mens

De school heeft per afdeling aandacht voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken binnen Loopbaan en Burgerschap, gericht op meer begrip en respect. “We hebben ook een theateropleiding die producties maakt over pesten en homo's”, vertelt Henk Langenhuijsen. Collegebreed, dus voor alle 12.000 leerlingen van Koning Willem I.



“Na een voorstelling hebben we altijd een nagesprek met een ervaringsdeskundige. Het is vergelijkbaar met Theater aan Z,” – die ook op groene scholen heeft gespeeld. “We hebben hen ook wel eens hierheen gehaald. Heel inspirerend. Zij doen alleen seksuele diversiteit, maar de acceptatie is hier, zeker op bepaalde afdelingen, een groot probleem.”

“Het gaat erom: mag iemand anders zijn, mag je afwijken, kun je jezelf zijn, kun je zijn wie je bent? Ze leren zo met dit soort methodes naar zichzelf te kijken. Waarom ben ik zo intolerant? Het is ook vaak een automatisme om te pesten of iemand voor homo uit te schelden. Ze staan er niet meer bij stil.”

De school heeft een leerlingenstatuut en een gedragscode voor het personeel, en ze heeft ook een groep van vertrouwenspersonen. Cor van Gerven, lid van het College van Bestuur van het Koning Willem I College. “We hebben dat al heel



Cor van Gerven

lang, maar zowel statuut als code zijn wel dynamisch. Ze zijn bijvoorbeeld aangepast op agressie naar het personeel en het cyberpesten. We zijn geleidelijk aan strenger geworden.”

Een bijzondere situatie is dat de school een opleiding heeft voor beveiligers die op de school zelf, een erkend leerbedrijf, beroepspraktijkvorming kunnen doen. “Dat werkt heel mooi. We hebben zes beveiligers in dienst en de overige beveiligers zijn leerlingen.”

“Ik vind dat we er veel aan doen, maar het mag altijd meer”, zegt Langenhuijsen. “We moeten als school ook meer doen dan opleiden voor een beroep. Want je moet je ook ontwikkelen in sociaal samenzijn, als mens.”

Onderzoek en ondersteuning

- > Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken www.movisie.nl (rapporten en onderzoek, bijvoorbeeld 'Kwetsbare lhbt-jongeren op school')
- > SCP www.scp.nl (het rapport 'Steeds gewoner, nooit gewoon' gaat over homo-acceptatie)
- > ITS Nijmegen (veiligheidsmonitoren) en veiligheidskaart, zie ook Veiligvo.nl
- > NJI, doet bijvoorbeeld onderzoeken naar effectiviteit anti-pestprogramma's
- > Inspectie: onder meer brochure 'Anders zijn is van iedereen' (2009) om homoseksualiteit bespreekbaar te maken
- > Centrum voor School en Veiligheid www.schoolveiligheid.nl van het APS, bezig met protocol tegen.

Naar een veilige school

Naar een veilige school (onderzoek uit 2008) liet zien dat agressie op het vmbo een alledaags verschijnsel was. Een klein voorval escaleert snel als er niet goed mee wordt omgegaan. Het onderzoek liet ook zien dat het voor een aantal medewerkers moeilijk blijkt om grenzen te stellen aan wat mag en wat niet mag en tegelijkertijd de dialoog met leerlingen en ouders open te houden. Maar, 'leerlingen hebben een veilige schoolomgeving nodig om goed te kunnen leren en leraren hebben een veilige school nodig om goed te kunnen werken.' Dat stelt de Onderwijsinspectie. 'De meeste scholen hebben beleid waarmee ze de sociale veiligheid voor leerlingen en personeel waarborgen. Leraren proberen te zorgen dat leerlingen respectvol met elkaar omgaan. De inspectie houdt toezicht op de sociale veiligheid van leerlingen en leerkrachten.' De sociale veiligheid kan op allerlei manieren worden aangetast. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld te maken krijgen met agressie, discriminatie, huiselijk geweld, loverboys, pesten, schulden, verdovende middelen of verslaving. Of met seksuele intimidatie, eetstoornissen, faalangst en psychische problemen. Dat kan leiden tot schaamte, onzekerheid, depressie, eenzaamheid. School, docenten en mentoren proberen dit te signaleren, bijvoorbeeld als leerprestaties achteruit gaan, schoolverzuim optreedt of er iets 'niet pluis' is. Vertrouwensinspecteurs worden regelmatig benaderd met klachten over grensoverschrijdend gedrag. Veel scholen hebben een pestprotocol en algemene gedragsregels voor in en om de school. Soms omvat dat ook gedragsregels voor bijvoorbeeld taalgebruik, kleedgedrag en internetgebruik. ■

kaka-iigee

Esther is programmamanager van Kies Kleur in Groen en woont in Wageningen.

Transgender

Iedereen met kinderen kent het moment wel. Dat je even hopeloos klem zit tussen werk en ouderschap. Ik wilde echt heel graag naar de try out van nieuwe voorstelling van Theater aan Z, gespeeld door transgenderjongeren. Maar het was ook zondag, en ik had plechtig beloofd iets samen met mijn pleegzoon te gaan doen.



Ik koos voor een geïntegreerde aanpak. Werk en een opvoedmoment gaan soms heus samen. 'Ik ga je nog niet vertellen waar we naar toe gaan' zei ik. 'Maar je gaat iets heel bijzonders zien wat je nooit meer zult vergeten.' Ik verwachtte dat hij zou zeggen: "Wat is het dan?" En: "Geen zin". Maar wauw, hij stapt zonder morren in de auto.

De eerste helft van de bijeenkomst is er een debat, vooral over het Nijmeegse transgenderbeleid. Allemaal sprekers die hun seksuele diversiteit noemen, zelfs de aanwezige wethouder blijkt homo. In de pauze bijt mijn pleegzoon me boos toe: 'Wil je dat ik ook homo word of zo!' Na de pauze begint het toneel. We zijn allebei verrast als de jongen waar we vooraf een kopje thee mee hebben gedronken opkomt als meisje. De jongeren vertellen in theatervorm over hun identiteit en de verwarring die dit in hun leven veroorzaakt. De blijdschap als ze erachter komen wat hen scheelt, de eeuwige reacties op straat. Het is helemaal stil in de zaal. Ik kijk bezorgd naar het gezicht van mijn pleegzoon.

Als het klaar is zegt hij: 'Dat was echt goed' en 'Zullen we nu meteen gaan.' Dat lukt nog niet zo gauw omdat hij buiten met allerlei jongeren aan de praat raakt. Op de terugweg in de auto lijkt hij gek genoeg opgekleard. Zijn leven is ingewikkeld maar nog altijd niet zo ingewikkeld als dat van hen. Hij heeft de jongeren van de voorstelling omarmd als een soort van lotgenoten.

De maanden erna komen we er nog maar zelden op terug. Tot hij in Wageningen komt wonen, zijn nieuwe omgeving met belangstelling bekijkt, groepen meisjes ziet fietsen, dromerig kijkt naar hun lange blonde haar. 'Ja, en ze zitten allemaal op hockey hè', zeg ik, verwijzend naar de sticks die ze bij zich hebben.

"Ik ga ook op hockey", zegt hij, "ik zweer het. Ik meld me gewoon aan, zeg: ik zie eruit als een jongen maar ik ben transgender, dus ik hoor bij de meisjes." Ik moet lachen, kijk hem aan, zie geen spoor van spot op zijn gezicht. Transgender, het bestaat gewoon, hij zou het ook kunnen zijn. Dat is de kracht van theater.

Esther Wouters

Het beste van alles



Leergang diversiteit en inclusie Stoas|Vilentum van start

In het vorige KKIG Magazine vertelden Hidayet Bahadin en Maaïke Vonk van Stoas|Vilentum over het professionaliseringsaanbod dat wordt ontwikkeld rondom de thema's 'open en stimulerende leeromgeving' en 'groen voor iedereen'. Dat aanbod is nu klaar. Op 19 november 2014 is er een spectaculaire aftrap, waarna er 11 bijzondere bijeenkomsten gepland staan, verspreid over schooljaar 2014/2015. Alle vinden plaats in het gebouw van Stoas|Vilentum in Wageningen.

TEKST: HIDAYET BAHADIN EN MAAÏKE VONK
FOTOGRAFIE: MIRJAM KUGGELEIJN

Bijzonder is dat de trainingen worden aangeboden tegen kostprijsstarief. Dat is te danken aan Stoas|Vilentum, die heeft besloten dat diversiteit voor groen zo belangrijk is dat zij de leergangen laagdrempelig aan onderwijsmensen wil aanbieden. Ook in andere opzichten is het allesbehalve een gangbaar leertraject. De twee leergangen zijn ontwikkeld op basis van een behoeftepeiling in het groen onderwijs.

Open en stimulerende leeromgeving

In deze leergang staan leerlingen, klassen en docenten centraal. De thema's van de bijeenkomsten zijn:

- > 26 november: hoe maak je van een klas een team?
- > 10 december: omgaan met individuele talenten en kwaliteiten van docenten & leerlingen;
- > 14 januari: leerlingen optimaal betrekken bij hun leerproces;
- > 11 februari: de leerstof laten aansluiten bij de leerlingen;
- > 11 maart: diversiteit zichtbaar en bespreekbaar maken;
- > 25 maart: het pedagogisch handelen bij uitsluiting en discriminatie.

>> voor docenten, teamleiders en

MT-leden, de spilfiguren in een onderwijsinstelling als het over een inclusieve school gaat.

>> kosten € 125,- per dagdeel, € 650,00 voor het gehele pakket (6 bijeenkomsten).

Groen voor iedereen

De tweede leergang gaat over imago, voorlichting en werving. Hoe kom je bijvoorbeeld meer te weten over de thuisculturen van leerlingen en betrek je migrantenouders in het onderwijs?

De thema's van de bijeenkomsten zijn:

- > 3 december: bewustzijn over stereotypingen en vooroordelen in keuzeproces;
- > 7 januari: omgaan met praktijkdilemma's op diversiteitsvlak;
- > 4 februari: samenwerken met netwerken van migranten;
- > 4 maart: bouwen aan educatief partnerschap met migranten ouders;
- > 18 maart: het vinden en bereiken van migrantenleerlingen;

>> voor pr- en marketing en HR medewerkers. Maar ook voor teamleiders is het een welkome aanvulling op hun basiskennis.

>> kosten € 125,- per dagdeel, € 550,00 voor het gehele pakket (5 bijeenkomsten).

Vorm van de leergangen

Per leergang zijn er 5 of 6 bijeenkomsten (telkens op een woensdagmiddag van 14.00- 17.00 uur) gepland die ook los te bezoeken zijn. De beste deskundigen en trainers op het vakgebied diversiteit en inclusie bieden tijdens deze middagen hun expertise aan, in een vorm die het beste bij hun onderwerp past. Dat kunnen gewone trainingen en workshops zijn, maar ook een narratief gesprek, een theatervoorstelling of een bordspel. Het wordt in ieder geval 'anders dan anders' en inspirerend. Om een beter beeld te krijgen van de leergangen nodigen wij je uit om deel te nemen aan de gratis aftrap op 19 november 2014 die onder andere ingeleid zal worden door Jitkse Kramer, verkozen tot trainer van het jaar.

Hoe meld ik me aan?

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Esther Wouters via info@kieskleuringroen.nl of Maaïke Vonk, via m.vonk@stoasvilentum.nl.

Aanmelden kan per mail bij Maaïke Vonk, Stoas Wageningen|Vilentum Hogeschool, emailadres: m.vonk@stoasvilentum.nl. Geef duidelijk aan voor welke leergang en of bijeenkomsten je wilt aanmelden en of je van de partij bent tijdens de gratis aftrapbijeenkomst op 19 november 2014. ■

de bazar

SAMENGESTELD DOOR ESTHER WOUTERS
TEKST: MIRJAM KUGGELEIJN

Er zijn diverse organisaties met vergelijkbare doelstellingen als Kies Kleur in Groen. Ook zij ontwikkelen materialen die scholen kunnen gebruiken voor leerlingen, docenten en ouders. Lespakketten, tentoonstellingen, boeken en nog veel meer. Het KKiG Magazine selecteerde voor dit nummer een aantal bruikbare tips op het gebied van sociale veiligheid en pesten.



Over de streep: Challenge Day Het is vanaf 6 mei weer te zien bij de KRO op Nederland 3, het prachtige 'Over de streep'. Het is gebaseerd op Challenge Day, in Amerika al 20 jaar een grote hit en bij ons voor het eerst in 2010 te zien. De missie van Challenge Day Nederland is om jongeren **ervaringsworkshops** te geven, die liefde en verbinding laten zien, door de waardering van diversiteit, echtheid en volledige expressie. In 'Over de streep', gepresenteerd door Arie Boomsma, ervaren en zien leerlingen dat ze eigenlijk meer hetzelfde zijn, dan dat ze verschillen. Hierdoor verandert hun gedrag naar elkaar. Op www.challengedaynederland.nl vind je meer informatie, kun je de uitzendingen bekijken of je eigen school opgeven voor een Challenge Day.



Training: **Sta op tegen pesten!** Met het docenten-team een training volgen om pesten nog beter aan te kunnen pakken op school? Dan is de training 'Sta op tegen pesten' van EduActief een aanrader. Deze is gebaseerd op de Engelse No Blame-aanpak, een aanpak waarbij **effectief bewezen** is dat het pesten in 89% van de gevallen binnen een week stopt. Het is een oplossingsgerichte methode, waarbij in zeven stappen pestgedrag op school wordt aangepakt en waarbij de groep zelf wordt ingezet om het pesten te stoppen. Essentieel is dat er **geen schuldigen** worden aangeezen, verwijten worden uitgesproken of straffen worden uitgedeeld. Met de blik gericht op de toekomst wordt de verbetering van de situatie centraal gesteld. www.edu-actief.nl/trainingen/training-sta-op-tegen-pestes



Wapen jezelf met woorden

Op de educatieve webStichtingTegenZinloosGeweld (LSTZG) kunnen docenten terecht voor lesmateriaal over: geweld, conflicthantering, **omgaan met agressie**, veiligheid op school en (digi)pesten. Je vindt er een selectie van filmpjes, tips, nieuwsberichten, achtergrondinformatie en interessante links. Via deze website kun je ook gastlessen of lesmateriaal aanvragen www.wapenje-zelfmetwoorden.nl



Pestweb.nl Pesten is van alle tijden, dus elke school krijgt te maken met het formuleren van een anti-pestbeleid. Centrum School en Veiligheid biedt onderwijsprofessionals en schoolorganisaties informatie en handvatten om pesten op een **adequate manier** aan te pakken. Op de website staat onder meer een overzicht van protocollen, instrumenten en lesmaterialen. Ook vind je er boeken, filmpjes en tips. www.pestweb.nl - www.digitaalpesten.nl



Niet alleen het groene onderwijs is bezig met meer diversiteit, ook steeds meer bedrijven realiseren zich dat meer diversiteit een meerwaarde kan hebben voor de bedrijfsvoering. In de rubriek 'De praktijk van diversiteit' laten we een paar mooie verhalen zien uit het groene bedrijfsleven.

de praktijk van d



Remco Valk van Van Helvoirt Groenprojecten

Van Helvoirt Groenprojecten in Berkel-Enschot

"Opleiden zit in de genen van Van Helvoirt Groenprojecten, al sinds de oprichting nu vijftig jaar geleden," vertelt Remco Valk, directeur. Eigen medewerkers worden opgeleid in BBL-trajecten, en daarnaast zijn er altijd wel stagelopers van een AOC.

Zo'n tien jaar geleden ontstonden er zorgen over het opleiden: opleidingen sloten onvoldoende aan bij de praktijk en hadden niet altijd voldoende niveau. Vijf groenbedrijven, waaronder Van Helvoirt, sloegen de handen ineen. Ze richtten

Opleidingscluster Midden Brabant op, in nauwe samenwerking met het Prinsentuin College in Breda. De BBL-leerlingen van deze vijf bedrijven kregen gezamenlijk les, roulerend over de bedrijven. Omdat de vaktechnische lessen veelal verzorgd werden door eigen medewerkers, sloten die veel beter aan bij de praktijk.

Maar de afgelopen vijf jaar bleek het steeds moeilijker om goede leerlingen te vinden, voor Van Helvoirt, maar ook voor de andere bedrijven. Nu zou de conclusie kunnen zijn dat dat in crisistijd geen punt hoeft te zijn. Maar wie verder denkt, ziet

op langere termijn een probleem ontstaan. "Bij Van Helvoirt is een jaar geleden een beleidsnotitie opgesteld," vertelt Remco Valk "waarin we het belang van voldoende instroom voor de komende vijf à tien jaar benadrukken. Het nadenken over andere doelgroepen zien we zowel als noodzaak als een belangrijke kans. Eén daarvan is de groep jongeren, autochtoon en allochtoon, die op een zijspoor zijn beland."

Er is vervolgens contact opgenomen met een welzijnsorganisatie in Tilburg-Noord, en na een maand proefdraaien

iversiteit

TEKST: SASKIA LICHT | FOTOGRAFIE: MARION KLERKEN

‘Groen heeft helaas een slecht imago, het wordt door autochtoon en allochtoon vaak gezien als een saai vak’

Medewerker Raysindell Lopez siert de cover van dit Magazine. Lees zijn eigen verhaal op pagina 10.

werden in september 2013 twee nieuwe, zeer gemotiveerde leerling-medewerkers aangenomen. Een van die twee is Ray, afkomstig van Curaçao, communicatief zeer vaardig, maar zonder ervaring in het groen. Voor het bedrijf en voor Ray was het wel wennen. Ray was niet gewend aan de fysieke inspanning van het vak, en het bedrijf moest de juiste manier vinden om te reageren op de soms wat te ontspannen houding van Ray.

Groen heeft helaas een slecht imago, het wordt door autochtoon en allochtoon vaak gezien als een saai vak, meer

iets voor taakstraffers en schoffelleuners. Maar als hovenier verricht je zelfstandig juist zeer afwisselend en uitdagend werk waar veel vakmanschap voor nodig is. De hoop is nu dat Ray ambassadeur voor het groen kan en wil worden, zodat er meer leerlingen zullen volgen vanuit deze doelgroep.

Met de aanleg en het onderhoud van de ‘Hof van Puccini’ werkt Van Helvoirt op een andere manier aan het imago van groen. Samen met ook weer voor een deel allochtone bewoners, is een vlindertuin, een bloemenweide en een moestuin

aangelegd op een braakliggend terrein in Tilburg-Noord. Naarmate het project vorderde, nam de belangstelling van de bewoners toe, en nu is er sprake van een groot succes.

“Willen we in de toekomst voldoende goede medewerkers succesvol blijven werven en opleiden, dan moeten we verder kijken dan de traditionele doelgroepen. Diversiteit is meer dan een mogelijkheid, op termijn is het een must, en daarom beginnen we bij Van Helvoirt nu.” ■

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Helicon Opleidingen Nijmegen: sociale veiligheid ontstaat niet vanzelf

In gesprek met Lonneke Knegtel

TEKST: TOON VAN DER VEN
FOTOGRAFIE: LONNEKE KNEGTEL



Enkele jaren geleden, in 2010, won Helicon vmbo Nijmegen de Kies Kleur in Groen Award met een prachtig project: respect en tolerantie voor mensen uit andere culturen. Hoe is het daarna verder gegaan? Zijn tolerantie en sociale veiligheid nog steeds actuele thema's? "Jazeker", beaamt Lonneke Knegtel. "Elk jaar

opnieuw gaat er een groep leerlingen naar Auschwitz om indringend te zien en te ervaren waartoe intolerantie en onverschilligheid kunnen leiden. En dichterbij huis staan bezoeken aan de moskee, de synagoge en het Boeddhistisch centrum op de jaaragenda."

Als een school al jarenlang aandacht heeft voor deze thema's, wordt zoiets dan niet normaal, zo normaal dat ze zelf het bijzondere

er niet meer van zien? "Dat zou je kunnen denken, maar wij houden heel bewust bij iedereen de aandacht vast", zegt Lonneke, docent levensbeschouwing, die samen met heel wat collega's dit project gedragen heeft. "Je moet vooral beseffen dat sociale veiligheid niet vanzelf ontstaat", zegt ze. "En je moet zorgen

voor een zichtbaar draagvlak." Dat kan ook erg leuk zijn: het predicaat Artikel 1-school is feestelijk gevierd. Met deze aanpak lukt het Helicon in elk geval om veel docenten en leerlingen erbij te betrekken.

Peer education

Dat draagvlak betreft ook leerlingen uit het derde jaar die met de leerlingen uit lagere klassen in dialoog gaan tijdens lessen op basis van peer education: "dat is zo krachtig, dat is de basis van het blijvend succes". De leerlingen worden hierin geschoold door de Interculturele Alliantie, waarmee vaker wordt samengewerkt. Veel van die derdeklassers vinden het vooraf doodeng, zo'n 'les' aan andere leerlingen. "Dat noemen ze 'n kippenvelmoment. Maar achteraf blijken ze er ook enorm door te groeien; dat is prachtig om te zien. Een van die leerlingen volgt intussen zelfs de lerarenopleiding bij Stoas Wageningen".

Die zichtbaarheid blijkt ook uit de deelname van de directeur aan de Auschwitz-reis. Hij vindt dat respect en tolerantie bij het dna van de school horen. De school is nu ook actief in een schooltuintjes-project bij de Islamitische basisschool in de buurt. Zodoende worden de activiteiten, in een meerjarentraject, steeds



In 2010 wint Helicon de KKIG Award met het project 'Lessen uit het verleden'

'Respect op nummer 1'



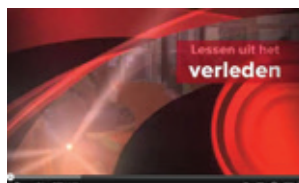
verbreed met logische thema's. 'Dat lijkt voor ons vanzelfsprekend maar het gaat natuurlijk niet vanzelf', aldus Lonneke. Ze is zelf al enkele jaren niet mee geweest met grotere excursies en dat toont aan dat het project niet door slechts een enkeling gedragen wordt.

Seksuele diversiteit

Actueel is nu onder andere een theatervoorstelling voor de derde klas van Mind Mix Nijmegen over discriminatie. Die past in een jaarlijks project over seksuele diversiteit. Uiteindelijk leidt de verbinding van deze

activiteiten tot een verdieping van het waarden- en normenbesef en kan de school terecht zeggen: respect op nummer één!

Bekijk het filmpje over het project



A man with dark hair, smiling, wearing a black zip-up jacket with grey accents on the sleeves and a small logo on the chest. He is standing outdoors in a grassy field, leaning his right hand against the trunk of a tree. In the background, there are green trees and a few cows grazing in a field under an overcast sky.

'Als je zelf je
verantwoordelijkheid
neemt, krijg je kansen
om te groeien'

Mustafa Özkan werkt bij de Zuivelhoeve in Tweekelo
www.zuivelhoeve.nl

Mustafa Özkan is thuis in zuivel

Tekst: Toon van der Ven | Fotografie: Marion Klerken

Van hout naar melk

Ik ben geboren in Turkije, maar ik kwam al na één jaar met m'n ouders mee naar Nederland. Mijn achtergrond is technisch: ik heb de LTS en MTS houtbewerking gedaan en ik heb met plezier 23 jaar als timmerman-meubelmaker gewerkt. Toen kwam de crisis. Ik hou van aanpakken en toen het UWV mij de opleiding Talent4Food (AOC Oost) aanbood, ben ik daar meteen op ingegaan. Dat is 'n korte cursus om je voor te bereiden op een baan in de levensmiddelenbranche.

Na drie maanden kon ik bij een speeddate-bijeenkomst op een banenmarkt kiezen uit twee werkgevers. Zodoende werk ik nu al weer vier jaar bij de Zuivelhoeve. Het is een hele omschakeling, van hout naar melk. Allereerst wilde ik gewoon wat doen, maar inmiddels voel ik me hier ook echt op mijn plaats. Uiteindelijk werk ik hier, net als op mijn vorige werk, vooral met machines.

De Zuivelhoeve is een innovatief bedrijf met een populair assortiment, denk maar aan de Boer'nVla en de Boer'nYoghurt. Ze investeren hier ook in mij: ik heb nu 'n mbo-opleiding achter de rug waarin ik veel over moderne productieprocessen in de voeding heb geleerd. Als je leergierig bent, leer je van je collega's ook veel. Intussen doe ik nu een vervolgopleiding voor verdere verdieping.

Voorlichter

Ook 'n leuk onderdeel van mijn huidige baan is dat ik af en toe meedraai op 'n beurs op het AOC in Almelo. Samen met collega's ontvang ik dan groep 8-leerlingen die interesse hebben in het groene onderwijs. Ik kan hen vertellen dat het werk vooral afwisselend is: niet alleen achter de pc, ook 'met je handen'. Over afwisseling gesproken: binnen het BHV-traject (bedrijfshulpverlening) ben ik ploegleider geworden. Ik kan nu dus met een AED omgaan en eventueel de hulpdienst opvangen en instrueren. Dat is tot nu toe niet nodig geweest, gelukkig.

Afwisseling betekent ook de ene week in de vroege ploeg en de andere week in de late. Dat is geen probleem, want er is ook genoeg flexibiliteit hier. Als je zelf je verantwoordelijkheid neemt, krijg je kansen om te groeien. Het werk eist oplettendheid en nauwkeurigheid – we werken in de voeding – maar dat is door de prima faciliteiten, goed te doen.

‘Als je leergierig bent, leer je van je collega's ook veel’

Rudy tijdens een studiereis in Suriname



TEKST: STOAS WAGENINGEN VILENTUM HOGESCHOOL
FOTOGRAFIE: MADELON DE BEUS

Op 25 mei overleed dr. Rudy Richardson, heel plotseling en onverwacht. Hij was lector van het lectoraat 'Ecologie van culturele diversiteit in groen onderwijs' van Stoas Wageningen Vilentum Hogeschool.

Het lectoraat onderzoekt de dieperliggende oorzaken van de geringe aantallen Nederlanders van Turkse-, Marokkaanse-, Surinaamse- en Antilliaanse afkomst (TSMA's) in het groene onderwijs. Als lec-

In memoriam: Rudy Richardson

tor had Rudy uitgesproken opvattingen over zijn onderwerp en over onderzoek. Over culturele diversiteit hebben we in het groen onderwijs veel van hem geleerd. Multicultureel? Niet vergaand genoeg, dat is alleen maar tolereren van culturen naast elkaar, dat houdt potentiële spanningen in stand. Transcultureel is waar we aan moeten werken. De rijkheid van culturele diversiteit gebruiken voor de verheffing van de eigen culturen door uitwisseling en interactie, aangaan van gelijkwaardige verbindingen. Gedreven en consciëntieus werkte hij daaraan bij Stoas, in en met de scholen, en samen met de coördinatiegroep Kies Kleur in Groen. In de rede 'Een kleurrijke wei, meervoudige identiteiten in het groene onderwijs' zette hij zijn gedachten uiteen. Hij sprak deze rede uit bij zijn inauguratie op 1 juni 2011.

Rudy stond midden in het leven, een onafhankelijke geest met een oprechte belangstelling. Rudy, de enthousiaste en levenslustige druktemaker, sprankelend, spontaan, plagerig en enthousiast. Hij was een betrokken, gedreven en gewaardeerde collega en wetenschapper. Een 'toffe gast', zei Stoas directeur Madelon de Beus tijdens de afscheidsdienst die op 1 mei werd georganiseerd en waar veel collega's uit groen bij aanwezig waren.

Binnen Kies Kleur in Groen heeft zijn gedachtegoed een vaste plaats verworven, in onze activiteiten zullen wij dat gedachtegoed blijven uitdragen.

(De rede 'Een kleurrijke wei' is als publicatie bij Stoas te bestellen.)

ADVERTENTIE



Boek nu
Expeditie VRIEND&VIJAND
www.vriendenvijand.nl

Expeditie VRIEND&VIJAND

In onze 'confrontatiecontainers' op het schoolplein daagt stichting Critical Mass jongeren uit rondom thema's als vooroordelen, pesten en uitsluiting.

Door games, confrontaties en gesprekken worden zij zich bewust van hun denkbeelden, houding en gedrag en van de consequenties hiervan.



Mind Mix stimuleert jongeren op positieve wijze om kritisch na te denken over de oorsprong van hun eigen meningen en opvattingen.

Onderwerpen als **vooroordelen, discriminatie, gender- en seksuele diversiteit** worden verrassend eenvoudig bespreekbaar gemaakt.

Wil je weten hoe?



[www.MINDMIX.nl](http://www.mindmix.nl)

theater AAN Z



Interactieve voorstellingen over (seksuele) diversiteit

Theater AanZ maakt op een luchtige en positieve wijze dit thema zichtbaar en bespreekbaar met leerlingen, docenten en ouders.

www.theater-aanz.nl

Voor info & boekingen: 024-6635370 of info@theater-aanz.nl

colofon

Kies Kleur in Groen is een landelijk programma van alle AOC's, de Vereniging Buitengewoon Groen, Stoas Wageningen | Vilentum Hogeschool en Aequor. Wageningen Universiteit en het Hoger Agrarisch Onderwijs onderschrijven de doelen van Kies Kleur in Groen. Kies Kleur in Groen wordt ondersteund door het ministerie van EZ, de AOC Raad en FORUM instituut voor multiculturele vraagstukken.

Programmamanagement:

Hilda Weges en Esther Wouters
Postbus 458 | 6710 BL Ede
T 0318-648900 | F 0318-641184
info@kieskleuringroen.nl
www.kieskleuringroen.nl

Redactie Kies Kleur in Groen Magazine:

Esther Wouters (programmamanagement KKiG)
Wendy de la Rambelje
FORUM instituut voor multiculturele vraagstukken
Gerrit Strijbis (AOC Oost)
Toon van der Ven (Stoas Wageningen | Vilentum Hogeschool)
Ton van den Born (Silo)
Saskia Licht (Aequor)

Eindredactie Kies Kleur in Groen Magazine:

Mirjam Kuggeleijn (AOC Raad)

Fotografie:

Marion Klerken
Esther Wouters
Raoul van Meel
Lonneke Knegt
Madelon de Beus
Mirjam Kuggeleijn

Concept en vormgeving:

YON-Vormgeefwerk

Drukwerk

Torendruk

ISSN nummer: 2211-2251

© 2014 Kies Kleur in Groen Magazine verschijnt twee keer per jaar in een oplage van 4.000 exemplaren. Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding en met toestemming van de redactie.

Het Magazine digitaal en op Social Media

Het Magazine gaat digitaal! Er is van dit nummer een online bladervariant gemaakt, speciaal voor telefoons en tablets. Hierin vind je alle artikelen terug en kun je direct doorklikken naar de diverse filmpjes en urls die in het magazine worden vermeld.



De losse artikelen uit het Magazine kun je via de site van Kies Kleur in Groen downloaden. Gebruik ze gerust om door te mailen, in de klas of op een andere manier (www.kieskleuringroen/actueel).

Via de website, nieuwsbrief en onze sociale media kanalen worden de artikelen van het Magazine onder de aandacht gebracht en vind je actuele informatie over Kies kleur in Groen.

www.kieskleuringroen.nl (u kunt hier aanmelden voor de nieuwsbrief, u ontvangt dan ook een link naar de online-versie van het Magazine)

Volg jij ons al op Twitter, Facebook en Youtube?

-  Facebook: Kies Kleur in Groen (community)
-  Twitter: @kkigr
-  Youtube: kanaal Kies Kleur in Groen



Lid worden van het Kies Kleur in Groen Magazine?

U ontvangt dit magazine nu bij uw Vakblad Groen Onderwijs, via uw onderwijsinstelling of de bedrijfsadviseur. Maar het is ook mogelijk om een abonnement te nemen op het magazine. Bijvoorbeeld omdat u het liever thuis wilt ontvangen. Of omdat u wel betrokken, maar niet rechtstreeks verbonden bent met het groene onderwijs. In dat geval kunt u een abonnement aanvragen bij Marleen Jacobs via marleen.jacobs@aacraad.nl. Er zijn geen kosten aan verbonden.